

Oponentský posudek na habilitační práci
Mgr. Jiřího Zahrádky, PhD.
„Divadlo nesmí býti lidu komedií“. Leoš Janáček a Národní divadlo v Brně

Jiří Zahrádka je představitelem už nejméně čtvrté, spíše však páté generace janáčkovských badatelů v Brně. Jeho dosavadní janáčkovský výzkum se tedy mohl opírat o důvěryhodné zázemí prací jeho generačních předchůdců, z nichž první generace (Vladimír Helfert a Max Brod a o něco mladší Jaroslav Vogel) Leoše Janáčka představila v ucelených biografických pracech v českém i evropském kontextu, druhá generace (autoři narození na počátku 20. století Jan Racek a Bohumír Štědroň) se snažila Janáčkovu dílo systematicky utřídit a zařadit do souvislostí a třetí generace autorů (narozených mezi dvěma válkami – Theodora Straková, Jiří Vysloužil, Svatava Příbáňová) se soustřeďovala zejména na důkladné analytické studium některých oblastí janáčkovy činnosti či jeho jednotlivých děl. Výsledkem této cílené činnosti je obrovské množství vědeckých studií a knih věnovaných Janáčkovu (například v katalogu Moravské zemské knihovny je jich uvedeno 198).

Zdálo by se, že v této přebohaté žni janáčkovských prací už ani nelze přijít s něčím novým, a přesto se to Jiřímu Zahrádkovi podařilo. Jeho spis nesoucí název „*Divadlo nesmí býti lidu komedií*“. *Leoš Janáček a Národní divadlo v Brně* kombinuje známé skutečnosti s méně známými či vůbec opomíjenými prameny, které mají zásadní výpovědní hodnotu, jako jsou zápisy ze schůzí výboru divadelního Družstva v Brně, osobní i úřední korespondence i výpisy počtu repríz Janáčkových oper a výše skladatelových tantiém z jejich uvedení (u těch jsem postrádala odkaz na pramen, avšak patrně jde o onu výše zmíněnou úřední korespondenci). Výsledkem je pozoruhodná práce, která znamená v souboru janáčkovských spisů jednoznačný přínos.

Zahrádkova práce je rozdělena do sedmi hlavních oddílů sledujících Janáčkův vztah k brněnskému divadlu z nejrůznějších úhlů od pohledů vstupních (kapitola o brněnské operní produkci před otevřením divadla na Veveří) přes pojednání o Janáčkově kritické činnosti a činnosti organizační v Družstvu českého Národního divadla v Brně, až po nejobsáhlejší kapitoly věnované Janáčkovu dílu v programech brněnské opery a v programech koncertů operního orchestru. O tom, že Jiří Zahrádka umí velmi dobře a čtivě psát a rozvrhnout si účelně zpracovávanou problematiku, svědčí například jeho minikapitoly umístěné před těmito kapitolami zásadními a po nich: první z nich je stručná, dvoustránková a tematicky odlehčená (v italské opeře by nesla název *intermezzo*: její pointu tvoří Janáčkovu stížnost proti zákazu sedět v divadle v kabátě). Druhá je věnována rozloučení s Janáčkem v prostorách tehdejšího Národního divadla, zachycuje celý průběh aktu a je dokumentována řadou fotografií a citovaných proslovů. Po hlavním textu zařazuje Jiří Zahrádka poznámky a přílohy uvádějící seznamy předsedů Družstva českého Národního divadla v Brně a ředitelů tohoto divadla, soupis provedených Janáčkových operních děl v Brně za jeho života včetně účinkujících a glosář vybraných osobností.

Zahrádkova práce vychází z minuciózní znalosti pramenů uložených v Janáčkových sbírkách Moravského zemského muzea, jichž je autor spisu kurátorem. Z textu je to velmi dobře poznat, působí seriózním dojmem, aniž by se ovšem autor uchyloval k pouhému řazení faktů. S prameny přesvědčivě pracuje, takže má čtenář občas pocit, jako by se ocitl přímo v oné době. Tak například je velmi plasticky popsána první doba fungování českého divadla včetně některých dosud spíše opomíjených otázek Janáčkovu působení v družstvu českého Národního divadla (trojí odstoupení z funkce a důvody s tím spojené). Nebo jiný příklad: hned po úvodní citaci Janáčkových vzpomínek na účinkování v Meyerbeerově opeře *Prorok* přináší Zahrádka zjištění faktu, že se v Brně *Prorok* v inkriminované době

vůbec nehrál!

Na druhé straně však Mgr. Zahrádka některé pramenné práce minulosti opomněl zmínit a oponent má povinnost se ptát po důvodech tohoto rozhodnutí. Týká se to zejména dvou spisů Leoše Firkušného ze třicátých let, jež se Zahrádkovou prací bezprostředně souvisejí: Leoš Janáček kritikem brněnské opery (Pazdírek 1935) a Leoš Janáček a Brněnské divadlo (Knihovna Unie českých hudebníků z povolání v Praze č. 17, 1939). Leoš Firkušný totiž v některých případech dochází k jiným závěrům než Jiří Zahrádka a bylo by tudíž záhodno tuto diskrepanci vysvětlit (jde hlavně o přípravy a přijetí oper Počátek románu a Její pastorkyňa, které Firkušný s odvoláním na dobové kritiky hodnotí – na rozdíl od Jiřího Zahrádky – výsostně kladně).

Další oponentův dotaz směřuje k názvu spisu. Mgr. Zahrádka sice neopomněl na str. 119 uvést, že Janáčkův výrok „Divadlo nesmí býti lidu komedií“ je převzat ze skladatelova dopisu Jaroslavu Tůmovi z 6. 3. 1899, jinak ale s tímto citátem nikde v textu nepracuje. Vzhledem k tomu, že právě onen výrok je poněkud janáčkovsky vícevýznamový, bylo by asi třeba jej v textu použít, osvětlit a vsadit do dobového kontextu, aby plnil funkci citátu zastřešujícího obsah celého spisu.

To je ovšem jen poznámka na okraj, která v žádném případě nemá podstatný vliv na celkově vysokou úroveň předložené práce, a proto mohu s potěšením konstatovat, že

habilitační práce Mgr. Jiřího Zahrádky, PhD., splňuje požadavky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v daném oboru.

V Brně, 6. 4. 2015

Prof. PhDr. Jindřiška Bártová